

# IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

## POLITIKAI MŰVEK

Lenin:

### MARX KÁROLY

Szikra

Ki volt Marx Károly? Mik Marx Károly tanításának leglényegesebb vonásai? A lefűnt átkosemlékű Horthy-korszakban a magyar dolgozók legnagyobb részének nem volt lehetősége arra, hogy választ kapjon ezekre a kérdésekre. Felszabadulásunk óta dolgozónk százezrei, milliói fordultak hatalmas érdeklődéssel a szellemóriás felé. A világproletariátus első nagy vezére felé. Nem kétséges, hogy Marx halálának 70. évfordulója, melyről most március 14-én emlékezett meg az emberiség, csak növeli dolgozó népünk érdeklődését a tudományos szocializmus megalapítója iránt.

Lenin »Marx Károly« című műve Marx életrajzának és életművének lenini tömör-ségű és világosságú zseniális összefoglalá-sát tartalmazza. A mű első része megismer-teti az olvasót Marx életével: rámutat annak a fejlődésnek egyes állomásaira és for-dulóira, amelyek során az idealista ifjú-hegeliánus jogászból a »Tőke« szerzője, az Internacionále tényleges vezére lett.

A mű második részében Marx nagy ta-nítványa Marx tanítását tárja az olvasó elé. A filozófiai materializmus, a dialektika kezd meg a sort. A materialista történelem-felfogás és az osztályharc ismertetése után Lenin áttér Marx gazdasági tanítására, amely »Marx elméletének legmagasabb, mindeniránúú és legrészletesebb igazolása«. Marx tételeit Lenin alkotó módon ismerteti: utal az újabb tényekre, amelyek igazolják e tételeket. Ezután Marx szocializmusának ismertetése következik. Lenin rámutat, hogy milyen összefüggésben van ez a gazdasági tanokkal. A mű utolsó pontja a proletár-osztályharc taktikájáról szól. Marx nem írt taktikai tankönyveket, de valamennyi mű-ében számos utalást találunk ilyenirányú elgondolásaira s láthatjuk, milyen rugal-masan és egyben szilárdan vezette Marx a proletárosztályharcot.

A kötetet a Szikra Könyvkiadó jubileumi díszkiadásban adta ki most, s ellátta a szükséges jegyzetekkel.

Marx:

### A GOTHAI PROGRAMM KRITIKÁJA

Szikra

Marx e műve már régen a marxizmus legfontosabb dokumentumai közé tartozik, a marxisták nemzedékei nevelkedtek rajta s ma aktuálisabb mint valaha.

1875-ben az »eisenachi« munkáspárt egye-sült a Lassalle-féle párttal. A gothai egye-sítő kongresszuson a két párt vezetői pro-grammtervezetet nyújtottak be, s ezt a programmot bírálta meg Marx. A két párt-nak, majd az egységes Német Szocialista Munkáspártnak vezetői, nem tették közzé Marx írásait, amely leplezte elméleti opportunizmusukat. Csak Engels erélyes követelésére nyomták ki 1891-ben, mikor sor került a gothai program revíziójára.

»A gothai program kritikája« Marxnak a Kommunista Kiáltvány mellett legjelentősebb pártprogram-jellegű munkája; Marx megfogalmazza benne a forradalmi kommunista munkáspárt programjának számos fontosnál fontosabb elméleti alap-tételét. köztük a politikailag legfontosabbat — a proletárdiktatúráról szóló tételt. Etes szavakkal bírálja a lassalle-i elméletet, amely a gothai programba bekerült, s közben látnoki szavakkal világítja meg a kommunizmus alsó és felső fokának gazda-sági rendszerét. Rámutat arra, hogy a szocializmusban még nem lehet a javakat másként elosztani, mint a munka szerint.

A Szovjetunió, Lenin és Sztálin vezeté-sével, eljutott a kommunizmus felső foká-nak küszöbére. Sztálin elvtárs legutolsó korszakalkotó művében Marx e művére tá-maszkodva fejt ki azokat a feltételeket, amelyek a kommunizmus teljes megvalósi-tásához szükségesek. Marx e művében ta-láljuk meg a marxista irodalomban először a kommunizmus tudományos elemzését.

Igen fontos szerepe volt a marxizmus tisztaságáért vívott harcban annak a rész-nek, amelyben Marx félreérthetetlenül ki-fejti a proletariátus diktatúrája vonatkozó zseniális nézeteit; a kapitalizmusból a kom-munizmusba való áttérés állama »nem lehet más, mint a proletariátus forradalmi diktatúrája«. Nincs mit osodálkoznunk azon, hogy az opportunisták hosszú ideig titokban tartották és azután is csak Engels követé-lésére tették közzé ezt az írást.

A Marx-jubileum alkalmából megjelent kiadás tartalmazza Marx két levelét, Engels előszavát és leveleit, valamint az eisenachi és a gothai programot. Ezek a emlékle-tek nagy segítséget nyújtanak az olvasónak.

B. Gy.

Balázs György

## MARX KÁROLY ÉLETE KÉPEKÉBEN

Szikra

Marx Károly halálának 70-ik évfordulójára jelent meg ez az album, mely tartalmazza a Marx Károlyról, kéziratairól, családjáról ránkmaradt fényképeket és az összes életrajzi adatokat, időrendi sorrendben. Megismertet azokkal a városokkal, ahol Marx lakott, a könyvbárral, melynek falai között a »Tőke« anyagát gyűjtötte. Látjuk a folyóiratokat, melyeknek munkatársa volt, a beillőt »Neue Rheinische Zeitung« utolsó számát és a Kommunista Kiáltvány első fogalmazását. A könyv nagy érdeme tehát az, hogy közel hozza hozzánk a tudományos szocializmus megalapítóját, emberi viszonylataiban mutatja be azt az embert, akit a proletariátus első tanítójaként tisztelünk.

De a könyv jelentősége nem merül ki ennyiben. Marx életművét nem elszigetelten nézi, hanem érzékelteti korát is a különböző munkásmozgalmakon, forradalmakon keresztül. A párizsi kommün, a magyar szabadságharc képei mellett megtalálhatjuk Marx hűséges munkatársainak fényképeit, sőt azokat az utópista filozófusokat is, akiktől tanult és akikre hivatkozik műveiben. És végül legnagyobb érdeme, hogy képeivel, összeállításával bemutatja azt, hogy a marxizmus tanítása ma is él, ma teljessédk ki igazán. A képsorozatokat Engels, Lenin és Sztálin megemlékezései vezetik be és nem az az utolsó kép, mely Marx sírját ábrázolja a londoni temetőben. Látjuk az Októberi Forradalom diadalát, a kommunizmus építkezéseit a Szovjetunióban, a magyar öt éves terv beruházásait és az 1952-es bécsi békekongresszust is.

A könyvtárosok feladata most már az, hogy a könyvet minél szélesebb rétegekhez eljuttassák, használják fel kiállításainál és olvasótermi anyagoknál, mert tartalma és izléses, finom kivitele miatt mindezekre kiválóan alkalmas.

Gáti Istvánné

A. Johnstone:

### A BÉKE NEVÉBEN

Szikra

Archibald Johnstone a moszkvai angol követség orosz nyelven kiadott lapjának, az azóta már megszűnt »Britanszkij Szovjuznyik«-nak volt a főszerkesztője. Az angolok ennek a lapnak azt a feladatot szánták, hogy háborús propagandájukat a Szovjetunióon belül is terjessze. A lap olyan dolgokat írt Angliáról, amit Angliában nem mernek közölni az angol lapok. Rózsás színekben festette meg az angliai helyzetet, különösen a dolgozók helyzetét és állításait a legképtelenebb adatokkal igyekezett

bebizonyítani. Igen gyakran azonban egy angol parlamenti beszéd közlésével saját adataikat cáfolták meg és ilyenkor a Szovjetunióban nevetve mutattak rá az ellentmondásokra, »Szovjuznyik helyett Konfuznyiknak nevezze a lapot, ami konfuzust, zavarosfejtűt jelent. A lapot az angolok kénytelenek voltak 1950-ben beszüntetni, mivel a Szovjetunióban senki sem akarta olvasni. A lap tehát megbukott.

Ennek a lapnak volt a főszerkesztője Johnstone 1949-ig. Még ő is, aki pedig ismerte az angol burzsoá újságírás boszorkánykonyhájának minden csinját-binját, elképedve tapasztalta, hogy akkor, amikor az angolok a hitlerellenes háborúban létrejött szövetségre hivatkozva lapot adnak ki Moszkvában, meddig mennek el az uszításban, hamisításban és nem utolsósorban a kémkedésben. De Johnstone-t nemcsak ez döbbsentette meg. Moszkvában élni azt jelenti, hogyha valakiben van egy szikrányi becsület, feltétlenül kinyílik a szeme. Johnstone is hamar felfedezte, hogy a tények rácsafolnak mindarra a rágalomra, amit a nyugati reakciós sajtó terjeszt a Szovjetunióról. Amit a Britanszkij Szovjuznyik az angol munkások nagyszerű életéről összehazudott, az igaz volt, vagyis pontosabban sokszorosán igaz a szovjet dolgozók esetében.

Johnstone meglátta az igazságot és elhatározta, hogy leleplezi a hazugságot. Könyvében megírja, hogy főzik ki a »Fleet-Street«-en, a reakciós angol sajtó főhadiszállásán a szovjetellenes, békétáborellenes hazugságokat, hogyan vásárolják meg a Szovjetunióban járt gyengejellemeű újságírókat, illetve azokat, akiket a Szovjetunióból kémkedésért, vagy valami hasonlóért kiutasítottak.

Leleplezi Johnstone az angolszász »diplomáták« igazi arcát. Kémkednek és csempésznek öfelsége diplomatáit és ebben csak az amerikai diplomaták múlják felül őket.

Johnstone tehát megismerte a háborús úszítók igazi céljait és úgy határozott, hogy ő ezeket nem szolgálja tovább. Miután leleplezi és nagyszerű gúnnyal jellemzi a kardcsörtető urak propagandagépezetét és működését, szenvedélyes felhívással fordul minden békeszerető emberhez, azokhoz is, akik bár hön öhajítják a békét, azt hiszik, semmit sem tehetnek megóvása érdekében. Johnstone felszólít mindenkit, hogy álljon csatasorba és emelje fel szavát a béke érdekében. »Beszéljünk tehát a békéről — írja. — Aki kiáltani tud, kiáltson. Aki beszélni tud, beszéljen. Aki csak sutlogni tud — mint Franco Spanyolországának és Truman Amerikájának békeharcosai — sutlogjon és ne hagyja abba a sutlogást.

Ne legyen az övök az utolsó szó. Mienk legyen az utolsó szó — B É K E I

Forgács Marcell

## A KOMSZOMOL NÉGY KITÜNTETÉSE

### Ifjúsági Könykiadó

A Szovjetunió Kommunista Pártjának legfőbb tartaléka és harcos segítőtársa a Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetség.

Fennállása során négy ízben részesült a Komszomol a legmagasabb állami kitüntetésében a Bolsevik Párt és a szovjet hazáodaadó szolgálatának jutalmaképpen.

Az első nagy kitüntetést, a Vörös Zászlórendet, a frontok lánggyűrűjében, az intervenció seregek és fehérgárdisták elleni hősi küzdelméért kapta a szovjet ifjúság.

Az ellenforradalom leverése után a békés építés, a sztálini ötéves tervek évei következtek. A lenini Komszomol tagjai ekkor is mindenütt az első vonalban álltak. Ott látjuk őket a szocialista munkaverseny szervezői közt, az új, gigászi építkezések állványain, de élen járnak a mezőgazdaság kollektivizálásának munkájában is.

A Komszomol szervezete ezekben az években már behálózta a Szovjetunió egész területét. Energiaforrása lesz a nagy ipari centrumokban éppúgy, akár a magányos üzembekiszítási kolhozokban. A komszomolisták új városokat építettek, sivatagokat, öserdőket hódítottak meg. Ezért az országépítő munkáért kapták meg 1931-ben a Munka Vörös Zászlaja-rendet.

A harmadik nagy kitüntetéssel, a Lenin-renddel, a Nagy Honvédő Háborúban tanúsított hősi magatartásáért jutalmazta ifjúságát a szovjet nép. Zójákat, Matroszovokat, Merezsjeveket és az Ifjú Gárdák százait adta a Komszomol a forrón szeretett hazának, emberfeletti tettekkel bizonyította be, hogy mennyire méltó a párt és az egész nép bizalmára.

A könyv utolsó fejezete azt mutatja be, hogyan vett részt a szovjet ifjúság az újjáépítés munkájában, hogyan segíti a pártot az ifjúság kommunista nevelésében, hogyan szolgálja a szovjet népet a kommunista társadalom felé vezető úton.

Alapításának 30. évfordulóján másodszor is kitüntették a Lenin-renddel a hős Komszomolt.

A Komszomol egész története, fejlődésének minden jelentős fázisa van besűrítve ebbe a könyvbe. Nem regény ez, nem írói képzelet segítségével létrejött »szépirodalom« — egyszerű adatközlés csupán. Mégis a szovjet ifjúság hősiessége, tetteinek, magatartásának megragadó egyszerűsége, valósággal hősköltéménnyé teszi.

Keresve sem találhatnánk megfelelőbb eszközt a mi ifjúságunk nevelésére ennél a könyvnél. Hazaszertetre, bátorságra, kitartásra nevel mindannyiunkat a Komszomol hősi példája, arra, hogyan kell igazán, tettekkel szeretni a pártot, hogyan kell valóra váltani Lenin és Sztálin végakarátát.

*Gergely Béláné*

*Fritz Erpenbeck:*

## WILHELM PIECK

### Egy harcos élet útja

#### Szíkra

Fritz Erpenbeck végigvezet bennünket (gyermekkorától egészen 75. születésnapjáig) a ma 77 éves Wilhelm Pieck elvtárs harcokban, megpróbáltatásokban és sikerekben gazdag életútján, amely, mint Pieck elvtárs maga mondja: »mindennek ellenére nagyon szép!«

Wilhelm Pieck élettörténete elválaszthatatlan a német munkásmozgalom, a német baloldal (Spartacus Szövetség), a Németországi Kommunista Párt és a Német Szocialista Egységpárt történetétől. És ott állnak Wilhelm Pieck egyéni sorsa mögött és azzal szorosan egybeforva korunk nagy világtörténelmi eseményei: az első világháború, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, a németországi forradalom és annak elbukása a német szociáldemokrácia áruháza folytán, a hitleri fasizmus szégyenteljes uralomrajutása és a második világháború borzalmai — végül pedig a nagy Sztálin vezette dicsőséges Szovjet Hadsereg győzelmei, a béketábor sikerei, a Német Demokratikus Köztársaság megalakulása, stb.

Erpenbeck sikeresen oldotta meg azt a nem könnyű feladatot, hogy ugyanakkor, amikor tudatosítja a mindenkori történelmi léghőrt, azt elsősorban Wilhelm Pieck egyéni és családi életén, személyes élményein és küzdelmein, egyéniségének fejlődésén keresztül érzékelteti. Megismertet bennünket Pieck elvtárs életének számos derűs epizódjával (többek között különböző szökéseinek és bujkálásainak történetével, amikor mindig egészséges humora, önfegyelme és mélységes emberismerete segítette át a legveszélyesebb helyzeteknél) és Pieck elvtárral együtt éljük át élete nagy tragédiáit is. Ilyen például az a megrázó, gyűlölettől izzó jelenet, amikor Wilhelm Pieck — maga is fogoly — tétlen szemlélőként kénytelen végigszenvedni Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg embertelen megkínóztatását.

Az események feldolgozásának ez a módja, valamint Erpenbeck stílusának közvetlensége, színessége a könyvet regény-szerűen elevenné és lüktetővé teszi s mint ilyen, úgyszólván egészen új műfajt képvisel testvérpártjaink nagy vezetőinek életrajzirodalmában. A könyv legfőbb érdeme az, hogy nemcsak az olvasó értelméhez, hanem érzelmeihez is szól. Hiszen az olvasó, azonfelül, hogy megismerkedik a történelmi eseményekkel, személyesen is szívébe zárja a német nép igaz fiának, Wil-

helm Pieck elvtársnak harcos, törhetetlen optimizmussal átitatott egyéniségét. Ugyan-ezekért nagyon alkalmas olvasmány ifjúságunk számára is. A könyvet számos vers és 23 fénykép teszi még elevenebbé.

»A békeszerető Német Demokratikus Köztársaság megalakulása fordulópont Európa történetében« — írta Sztálin elvtárs Wilhelm Pieck és Otto Grotewohl elvtársakhoz intézett üdvözlőtáviratában. Wilhelm Pieck elvtárs élettörténetén keresztül megismerkedünk azzal a Németországgal, amely harcolt a reakció és a fasiszmus rémuralma ellen, amely harcolt ma az amerikai imperializmus új háborús uszításai ellen, és amely megteremtette a német dolgozók igazi hazáját a Német Demokratikus Köztársaságban. És megláthatjuk ebből a könyvből, hogy Lenin és Sztálin, a haladó emberiség halhatatlan tanítói és a nagy Szovjetunió példája hányszor és hogyan segítették ezt a harcot.

Remsey Sándorné

## SZÉPIRODALMI MŰVEK

Balzac:

### CÉZAR BIROTTEAU NAGYSÁGA ÉS BUKASA

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kritikai realizmus nagy mesterei közül kevesen hagytak oly nagyszerű örökséget az irodalomra — az emberiségre —, mint Balzac. Közel száz kötetet kitevő életműve, amelynek »Comédie Humaine« — Emberi színjáték — gyűjtőcímet adta, a Napoleon utáni Franciaország életének enciklopédiája. Engels egyik levelében olvashatjuk ezeket a sorokat:

»... Balzac... az »Emberi színjátékban« a francia társaság nagyszerű realizisztikus történetét adja, amikor krónikaszerűen, szinte évről évre, 1816-tól 1848-ig leírja a felemelkedő burzsoázia egyre erősödő támadásait a nemesi társadalom ellen... És a központi kép köré a francia társadalom teljes történetét csoportosítja, melyből még a gazdasági részleteket illetően is... többet tanultam, mint a kor valamennyi hivatalos történészétől, közgazdászától és statisztikusaitól együttvéve.« Lafargue emlékezeitől pedig tudjuk, hogy Marx is milyen nagy tisztelettel adózott az »Emberi színjáték« alkotójának, hosszú ideig foglalkoztatta az a gondolat, hogy kritikát ír a nagy műről, mihelyst gazdaságtani munkája engedte.

A »Cézár Birotteau« — nemrég jelent meg a Szépirodalmi Könyvkiadó kiadásában — az »Emberi színjáték« egyik fontos

fejezete: egy polgár, egy paraszti származásból indult párizsi illatszekerkeskedő fel-emelkedésének delelőjét és bukását mondja el. Birotteau nem nagy koncepciójú ember, közepes szímatú kereskedő aki, miután az indulása a szerence közbejárásával sikerült, felemelkedve a középosztályba, »átvette annak nézeleit és bírdát nélkül mindenben alkalmazta fölületességből eredő tévedéseit. Vak volt — mondja róla az írő —, de jószágos, nem nagyon elmés, de mélyen vallásos és a szíve tiszta.« Önkénytelenül bele-sodródott a politikába, royalista lett s egy Napóleon elleni royalista-akció alkalmával könnyebb sebet is kapott. Ez a Bourbon-restauráció után nagy közmegebecsüléshez és a »becsületrend lovagja« kitüntetéshez juttatta. Birotteau úgy gondolja ekkor, hogy nagy élet várományosa lett, egy telek-spekulációba kezd, de tehetségtelensége és a párizsi pénz-világ megbuktatja. Csődbe kerül, amiből úgy ahogy kímászik, s mikor rehabilitálja végre a társadalom, megöli az öröm.

A feltörekvő, a lehetőségektől megresze-gült polgárság nagyszerű rajza ez a könyv is (mint Balzac többi műve), amelyben nemcsak erőteljesen megrajzolt jellemek idézik a kort az olvasó elé, de a korabeli pénzvillág, börzespekuláció és uzsora apró-lékos elemzése is. Párizs ekkor a nagy va-gyonok bölcsője és koporsója. Heine írja egyik cikkében erről a Párizsról: »Párizs-ban minden csendes... Csak a kamatok csepegnek állandóan s hozzácsapódnak az egyre növekvő tőkéhez; szinte hallatszik, aminő nőttön nő a gazdagok gazdag-sága...«

Cézár Birotteau-ba a korszellem bele-plántálja a meggazdagodás vágyát, ám ez összeitkőzésbe kerül bizonyos régi meg-kötöttségekkel. Birotteau elbukik a küzde-lemben és sorsában Balzac realizisztikusan mutatja meg a feltörekvő kapitalizmus ke-gyettlenségét, gátlástalanságát.

A könyvet Lányi Viktor fordította. Ez a fordítás jó, kár, hogy helyenként bizonyos korszerűsítési jelek szeplői bontják meg az összhatást. (Például »... Engem a kormány k i e m e l t...«) Szücs Andor

Nagy István:

### UNNEP A MI UTCANKBAN

Szépirodalmi Könyvkiadó

A két világháború között az erdélyi ma-gyar írók jórésze — a tehetségesebbek s a tisztességesebbek is — azt a nagy polt-tikai s művészi hibát követte el, hogy írá-saiknak középpontjába nem erdélyi sze-gények s gazdagok, parasztok-munkások és unak küzdelmét helyezte, hanem a társa-dalmi harcok helyett valamilyen elvont román-magyar ellentétet látott a kor alap-

kérdésének. Az ilyen szemlélet persze helytelen politikai következtetésekhez s hibás irodalmi művekhez vezetett el, lényegében a román és magyar urak érdekeit szolgálta. Nem volt nagy azoknak a táborra, akik az osztályharcot, törvényeit felismerve, elnyomottak és elnyomók évezredes küzdelmét kívánták megszüntetni a forradalom útján, s azoknak az íróknak száma sem nagy, akik ezt a harcot tükrözték műveikben. Nagy István, az erdélyi kommunista író, ezek közé tartozik, a legkiválóbb közöttük.

Az »*Unnep a mi utcánkban*« legjobb elbeszéléseit gyűjti össze, 1932-től 1949-ig; az író világnézeti s ezzel összefüggő művészi fejlődésének vázát adják ezek a novellák. Nagy István maga is munkás volt, az illegális mozgalom részvevője; alaposan ismerte az erdélyi proletárok és szegényparasztok életét s ennek az életnek megváltoztatása, a megváltoztatásáért folyó harc adta kezébe a tollat. »*Egy vidék története*« című kitűnő kis írásában amolyan prózai »ars poetica«-t ad: az írónak az a feladata, hogy a valóságos világról, az őt körülvevő környezetről írjon s ennek tükrében, ezen keresztül mutassa meg a forradalmi tennivalókat. Nagy István hű maradt ehhez az írói hitvalláshoz. Novelláiban az erdélyi dolgozók nyomora kap hangot, a kizsákmányolt inasoké, munkanélkülieké, egymással szolidáris, egymást segítő munkásoké, román és magyar fásoké, vasasoké. S Nagy István tovább is lát az elnyomásnál: a kizsákmányolás ellen feszülő új erőket is ismeri, kísérletet tesz a kommunista harcosok, öntudatos proletárok alakjának megformálására (*Semleges Vig Péter, A sztrájkot segíteni kell* stb.). Román és magyar dolgozók közös harcának gondolata — ez az alaptendenciája ezeknek az írásoknak. — Felszabadulás utáni írásainak zöme a szovjet katonákkal foglalkozik; kár, hogy ezekben többnyire állóképeket ad s nem ábrázolja oly mélyen az új életben is felmerülő — persze más jellegű — konfliktusokat, mint régi elbeszéléseiben.

Nagy István nem követi e kor proletár prózaíróit hibáikban: nem szakad el a magyar próza nagy hagyományaitól. Írásain látszik, hogy olvasta és szereli Mikszáthot; novelláinak egyrésze úgy épül fel, hogy szinte anekdotisztikusan ismerteti meg a tényekkel, egy-egy adomából bontja ki a társadalmilag tipikust s ugyanakkor egyéni. Az *enyedi prikolics* című írása például olyan, mint egy Mikszáth-rajz; csak azzal a különbséggel és plusszal, hogy Nagy István világosan látja már a társadalmi harcok mozgatóit s novellája éppen ezért utat is mutat, átmenet a szocialista realizmus felé. Elbeszéléseinek másik érdeme — s ez ad különös művészi értéket s politikai

erőt is írásainak —, hogy az erdélyi élet apró részleteinek ismerete látszik meg rajtuk. Tipikusan erdélyi írások ezek, nemcsak abban az értelemben, hogy Kolozsvárott vagy eldugott kis román falvakban játszódnak; hangjukban, részlet-leírásaikban, nyelvükben is erdélyiek — s éppen ezért kétszeresen hitelesek.

Nagy István a két világháború közti magyar proletár prózaírók között talán a legkiválóbb. Ma is ír és tanít, a romániai magyar irodalom kitűnő és megbecsült alakja.  
R. P.

Mesterházi Lajos:

## HÜSÉG

Szépirodalmi Könyvkiadó

Négy novella van Mesterházi Lajos novellás kötetében, közülük három mai életünkről szól, s a negyedik is kapcsolódik harcainkhoz. Az olvasónak az az összbenyomása a könyvről, hogy tehetséges, őszinte s emellett lelkiismeretes író műve. S az, hogy ez az író nem bonyolult és mesterkélty módon nyúl mai életünk kérdéseire, hanem — minthogy maga is benne él — egyszerű és tiszta megfogalmazásukat adja, nagyon vonzó elbeszélő tehetséggel.

A címadó novella — inkább kurta regény —, a »*Hűség*« főszereplője Szabó Gizi falusi párttitkár. A cselekmény középpontjában nevelő apja, Galambos Imre áll. A történet arról szól, hogy kerül ez a sopánkodó, egykor nagyhangon szónokoló öregember egy ocsmányi kulákbanda befolyása alá, míg — velük együtt — nevelt leánya életére tör. A novella jól megmutatja, hogy az osztályharc élesedése hogyan élezi ki előbb-utóbb az egymással látszólag jó egyetértésben élők között meglévő rejtett ellentéteket. S azt is: hogyan változik az ember, hogyan emelkedik vagy aljasul le, s hogyan kell szükségszerűen győznie az újnak, ha még tapasztalatlan is. Az a jó, hogy Mesterházi Lajos novellája ezekre a »*hogyan*«-okra válaszol, tehát nem tételeket illusztrál, hanem életet mutat. Emellett ábrázolásában vannak gyöngeségek: így Galambos Imre jellemének valóságos természetesség, problémájának irreális kezdeti ködössége. Jó, életteli a kulákcsalád rajza, de ezen a ponton — Galambos Imrével való kapcsolata kérdésében — szintén gyöngén indokolt. Viszont a novella jól ábrázolja a főhős, Szabó Gizi fejlődését, azt a nagy utat, ami a vívódásokat a tettekkel összeköti.

A kötetnek egyébként nem ez a legjobb írása. A legszebb novella — s egyúttal, túlzás nélkül elmondhatjuk, új irodalmunk egyik legszebb elbeszélése — a »*Boldog-*

ság». Megkapja az olvasót, hogy milyen végtelenül természetes ezeknek a bányászoknak, állami gazdaságban dolgozó munkásoknak s egykor parasztnak ez az új, mai magyar élet. Mennyire vérükké vált az az életforma, melyet a szocializmus építése alakított ki hazánkban. Csordás Lajos és Balog Anna története nemcsak egy szép szerelem viharos kibontakozásának, válságának és beteljesülésének rajza, hanem realista hirdetés a dolgozó emberek lelki világának szinte észrevétlen, de egyáltalán nem nyomtalan megújulásáról. Csordás Lajos kiváló bányász. Balogh Anna, az állami gazdaság igazgatója, fiatal özvegyasszony. Férje a bányába veszett. Csordás Lajos otthagyja a szénfejtést, elmegy dolgozni a gazdaságba, Annáékhoz, megy a szerelme után. De a bánya visszaköveteli. S Annának le kell győznie régi önmagát, végig kell szenvednie a makacs magányt, csak így teljesülhet be szép szerelmük. Ez az egyszerű történet az emberi élet mély kérdéseit érinti; ezért, s mert szereplői jó realizmussal ábrázolt valóságos emberek, emlékezetes irodalmi élménnyé nő. Ebben az írásban bontakozik ki legjobban Mesterházi Lajos elbeszélő tehetsége: a történet jó ritmusa, a párbeszédnek elevensége, a leírások érzékletessége már az első oldalakon magukhoz rántják a figyelmet s az ember egyszerűen elolvassa, nem tudja letenni.

A kötetben szerepel még a Rákosi elvtárs-hoz kapcsolódó »Személyes segítség« című szép és valóban pártos írás; s a »Don Juan, avagy az igazság« című novella, mely egy klerikális hazugságot leplez le, kissé nyakatekert keretben, de finom gúnynyal és jó ízléssel.

Sebestyén György

Kolozsvári Grandpierre Emil:

## A CSILLAGSZEMŰ

Szépirodalmi Könyvkiadó

A XV. századvégi és XVI. századeleji Magyarországon, a Dózsa-féle parasztfelkelést megelőző évtizedekben játszódik Kolozsvári Grandpierre Emil most megjelent nagyterjedelmű regénye. A Mátyás király halála után megindult nagyfokú zülleszt, a központi hatalom gyengeségét s a kiskirályok önkényeskedéseinek korlátozatlan világát eleveníti meg — ha sokszor kissé szűk térre is korlátozva — sikeresen az író. A másik oldalon a nép mérhetetlen és mindjobban gyűlő haragja kap igen kifejező színeket. Mégsem történelmi regény. Nem, mert nem törekszik arra, hogy a történet színhelyén kívül képet adjon az egész ország helyzetéről, hogy megmutassa az ország akkori irányítóit. De ezentúl azért

sem, mert az egész könyvet a történelmi regény valóságossága helyett általában inkább a népmesei jelleg hatja át.

A regény szereplői nem rendkívüli emberek, még a népi hőst is élő, érző, saját kárán okuló egyszerű emberként ábrázolja az író. A cselekedetek azonban, amelyeket véghezvisz, már nem mindennapiak s ezen az sem változtat, hogy az író minden tétét igen gondosan megindokolja, nagyjából reálissá teszi. A főhős többen látszik, mint egy embernek a sok közül: megtestesítője mindannak, ami a népben jó és erős, jelképe a minden bántalmat visszadó s végül is győzedelmeskedő népnek. A regény pedig — egy kis túlzással — szinte prózában megírt népi eposz. A népmesei jelleget az író dús képzelete, frissen áradó, általában egyszerű, kifejező hangja s a regényben elhangzó sok valóságos mese is erősíti. E mesék közül éppen azok a legszebbek, amelyek a »csillagszemű« juhászról szólnak. *Kicsi Jankót*, a regény hőst, egy ilyen mese indítja arra, hogy »csillagszemű«-nek higgye magát, vagyis olyanak, aki az égről szerzett szemével meglátja mindenütt a hamisságot és harcol ellene. Ez a hit ad erőt neki a további harchoz, nagyszerű cselekedetei pedig a nép ajkán a »Csillagszemű juhász«-ról szóló újabb mesékké válnak. *Kicsi Jankó* így találkozik az általa nemrég elmondott történettel egy másik vidéken, de úgy, hogy ez a történet már tele van a nép lelkének minden gazdagságával, szépségével — magávalragadó gyönyörű népmese.

A regény hőse, a szegény jobbágygyerek világgá megy, szerencsét próbálni. De mindenekelőtt a derest kell megismernie. Védekezik, eleinte csak magát védi, ám hamarosan megérik szíve a többi sanyargatott paraszton is. Segíteni csak úgy tud rajtuk, ha ugyanakkor megkárosítja sanyargatóikat. Ezt teszi hát, de rá kell döbennie, hogy így a harc nem sokat ér: a kényurak az általa okozott veszteségeket megint csak a néppel térítették meg. Így érti meg, hogy nem egyes kilengéseket kell megakadályozni, hanem magát a kényuraskodást. Segítőket keres és talál ehhez a feladathoz, a nép soraiból.

A főhős legnagyobb ellenfele a püspök, a népsanyargató kiskirályok minden aljas tulajdonságát magában hordja. Az ő személyén keresztül az író sok alkalmat talál a főpapság, a klerus leleplezésére. A regénynek emellett még számos jól jellemzett szereplője van, ilyen egy tönkrement nemes, a számadójuhász, egy öreg tudós, *Szöcs Bernát* és ilyen *Anyicska*, Jankó szerelme. *Kolozsvári Grandpierre* Emil különösen ennek a lánynak az alakját mintázza meg igen jól. Sikertelt benne sok szeretettel és nagyon hitelesen megmutat-

nia a kezdetben kötődő, aztán igaz szerelemre gyűlő, hűséges élettársá váló magyar parasztlányt. Megindítóan szépek azok a jelenetek, amelyekben a két fiatal boldogsága árul az olvasó elé.

De Anyicska szinte csak az egyetlen nő a könyvben, akivel ilyen módon, tehát szeretettel, megbecsüléssel foglalkozik az író. A többi igen egyoldalúan, nagyrészt mint a szerelem tárgyait, szerelmi vágyak keltőit vagy hordozóit szerepelteti. Ez meglehetősen visszatetsző. Az író véleményének ilyen, az egész népmesei hangulattól, a népi szemlélettől elütő megnyilvánulása egyéb téren is tapasztalható, így például a regény gazdagon buzógó népi humorából is sokszor kiválik egy másfajta, a népivel nem éppen rokon humor. A regényben egymást követik az érdekesnél érdekesebb történetek, de néha mintha kissé sok volna belőlük, egy-egy közülük erőszakoltnak hat.

A regény mindezekkel a hiányosságokkal együtt is értékes és igen hasznos mű, amely kitűnő szórakozást nyújt és ugyanakkor alá is támasztja mondanivalójával azt a harcot, amelyet évszázadok óta folytatott főúri és püspöki elnyomóival szemben és végül is győzelemre vitt a magyar nép.

Kürti László

Enczi Endre:

PÉNTEK MIHÁLY 1955-ÖT ÍR...

Ijjúsági Könyvkiadó

Péntek Mihály 1955-öt ír, 1952-ben — tehát jó munkás. A hiba az, hogy saját magával törődik, társait nem segíti. Pedig a sztálinvárosi erőmtől érkezett megrendelést, a turbogenerátor elkészítését, csak közös összefogással, egymás támogatásával teljesíthetik határidő előtt a fiatalok. Azonban éppen az összhang hiányzik: Péntek alaptalan szerelmi féltékenysége és Kerekes sértődöttsége megbontják az egységet. Persze csak ideig-óráig, a fiatalok — miután a félreértések tisztázódtak — összebékülnek. Péntek Mihály — akit annakidején kizártak a pártból helytelen magatartása miatt — most ismét tagjelölt lesz. A taggyűlésen elmondja, hogy miként találta meg a közönséghez visszavezető utat.

Enczi írói érdeme — a témaválasztáson túl —, hogy Péntek Mihály alakját, érzelmi, »magán« és »közösségi« életének jó ábrázolásával hitelesíti. Így az olvasó bensőséges kapcsolata a pozitív hős, Péntek Mihály ligurájával alakul ki, érdeklődése elsősorban feléje fordul — az írásmű tehát a személyes ismerőssé válik pozitív hősdön keresztül híven teljesíti politikai-nevelő funkcióját.

Időben, több dimenzióban ábrázol az író, az események kapcsán felelevenednek a főhős multbeli emlékei. A módszer — az időben való kalandozás — önmagában nem rossz, előnye (azonkívül, hogy Péntek régi életének emlékei művészileg a regény legjobban megelevenített részei), hogy magyarázza a pozitív hős emberi tulajdonságait, cselekedeteit. A cselekményt, az amúgyis gyenge és erőszakolt konfliktust azonban gátolják ezek a betétek. Különösen így van ez a különben szépen és jól megírt végső taggyűlési jelenetnél, amely minden jótulajdonsága ellenére márcsak hosszúsága miatt is gátolja, sőt megakasztja a cselekményt. Úgy érezzük, hogy az élettörténet, amit Péntek a taggyűlésen elmond, sokkal drámaibb, érdekesebb, mint az eredeti konfliktus — kár, hogy ily módon a mű egészéből nézve a főhős emberi fejlődése alárendeltté, epizóddá lett.

Enczi könyve azonban hibái ellenére is, szándékában helyes — hasznos olvasmány

Maár Gyula

Fekete Gyula:

ESZMÉLET

Szépirodalmi Könyvkiadó

Nincs nagyobb öröm a bíráló részére, mintha olyan könyvről kell szólnia, amelyet jószívvel dicsérhet. Fekete Gyula kötete ilyen könyv. És ez az öröm annál nagyobb, mert egy fiatal magyar író könyvéről van szó. A kötetben nyolc elbeszélés van, köztük a »Májusfa« a legterjedelmesebb és legigényesebb. Igazi kisregény. Ebben az író egy fiatal parasztleány, Bakos Erzsébet sorsát beszéli el, hogyan alakul át, fejlődik öntudatos dolgozóvá, hogyan küzd meg a magával hozott, belénevelt régi felfogással és viszi győzelemre az újat. A leány szeret egy fiatal falusi legényt, aki azonban méltatlan szerelmére és Erzsébet végülis egyik kőműves-társában, a példamutató és okos Gázsiban találja meg párját. Kitűnő a leány vergődésének rajza, amikor az adott szó visszaviszi falujába és mikor rájön, hogy Pista »nem olyan, amilyennek valamikor gondolta, vagy most már ő gondolkozik másképpen.« Az a májusfa, amelyet Pista állított a házuk elé, egészen más, mint az a zöld lomb, amelyet Gázi tűzött ki az épülő ház homlokára; más a Bakos Erzsébet is, aki az építkezésnél jó munkájával segít elérni a győzelmet jelentő 135 százalékot. Mindez az író érdekesen, típusokat teremtve, művészi hitelességgel adja elő.

A címadó *Eszmélet* egy üzemi munkásnő, Laczkó Imréné fejlődését mutatja be. A gyár egyik alapszervezete Laczkónét beavasztja a vezetőségbe és az új feladatok

új embert formálnak belőle. A bátortalan, csendes asszonyból fokozatosan olyan ember lesz, akinek szava messze és tisztán hangzik. A szematizmus fenyegető veszélyét azzal hárítja el, hogy hőseit minden oldalról bemutattja. Látjuk, mint munkásnőt, mint háziasszonyt, mint anyát és mint párttitkárt. Hatása az elmaradt üzemszerveletben napról-napra jobban érezhető. Legnagyobb diadala, hogy férje, ki a MÁVAG-ban dolgozik és eddig csak a »létszámot szaporította«, az ő példájára nekifeszül a munkának és az új normát 131%-ra teljesíti. Az elbeszélésekből egészséges optimizmus árad, az író jellembrázoló, típusalkotó tehetsége itt is érvényesül.

A *Küzdelem* c. elbeszélésében egy falusi házaspár, Borcsa Pál és felesége küzdelmét, önmagukkal vívott harcát olvassuk. Nem újszerű történet és mégsem hat szematikusan. Itt is bebizonyosodik, hogy magas eszmei mondanivaló művészi síkon, a szematizmus legjobb ellenszere.

A *vén konok Kolozsi Pálban* azonfelül, hogy maradandó értékű típust örökít meg, az író jóízű humoráról tesz bizonyosságot. A kötet többi elbeszélése is — bár szerkezetileg gyengébbek — mind az író tehetségéről tanúskodik. Külön ki kell emelni az író színes, zamatos nyelvét, jóízű szólásait, szinte érzékelhető képeit.

Balázs Sándor

*Morgyinov:*

KIKELET

*Új Magyar Könyvkiadó*

A könyv a szovjet népek nagy családja egyikének, a Szibériában élő kis jakut népnek a felemelkedéséről szól, művészi erővel bizonyítja Sztálin elvtársnak a könyv mottójaként is szereplő szavait: »Az Októberi Forradalom szétzúzta a régi láncokat, felszínre hozta a feledésbe merült népek és nemzetiségek egész sorát, életre keltette őket és új fejlődési utat nyitott meg számukra.«

A regény főhősét, Nyikitkát piciny korától felnőtt emberré érétség mutatja meg az író. Ez a folyamat egybeesik az egész jakut nép felnövekedésével. Kiskorában még népe szegényeinek szokásos életét éli a gyerek. Ehezik, koldul, éhbéért vállal roppant nehéz munkát. Hetekig kíséri útján a beteg kulákot s még a betevő falatot sem kapja meg tőle. A nyomor példátlan mélységeit tárja fel ez a regény.

Nyikitka jóeszű, egyenes jellemű ember. Hamarosan ráébred, hogy ezen az életen változtatni kell. Felismerésében segíti a haladó szellemű falusi tanító, valamint az a körülmény, hogy a februári forradalmat

követő időben Nyikitka éppen a jakut fővárosban tartózkodik s maguktól a politikai száműzöttektől tanulja meg a tiszta látást, helyes ítéletet. Lelkesen csatlakozik a mozgalomhoz, amikor pedig fehér bandák támadják meg népét, beáll a fegyverrel küzdők közé. Bátran, hősiességgel és győztesen térhet vissza falujába. Eközben ott is sokat nőttek az emberek. De a fejlődés még gyorsabb ütemére van szükség ahhoz, hogy eltüntessék az emberek tudatából is a sok évszázados rabság nyomait. Tanulni kell, de nincs kitől. Nyikitka kevés iskolájával is műveltnek számít, épp ezért új feladatot kap: tanító lesz, a kisgyerekeket neveli hazaszeretetre. Levizsgáztatja tanítványait s aztán ő maga is vizsgázni megy, felvételre a tanítóképzőbe.

Boldog, hogy tanulhat és azt hiszi, most már csak a tanulás a feladata. De nem így van: a harc az iskolán is folyik tovább. A fehérgárdista-ivadékok egymásnak uszítják a szegény diákokat, nemzetiségi ellentéteket próbálnak szítani az együtt tanuló orosz és jakut fiatalok között. Nyikitka most már mint a Komszomol tagja harcol tovább az ellenséggel az iskolában is. E harc közben ismeri fel jövendő hivatását: izzóhangú falújság-cikkeket ír és rájön, hogy legjobban az újságírásban fejtheti ki képességeit népe érdekében. S lám! Az egykori éhező pásztorgyerek, akinek még annyi sem jutott, mint a gazdagok állatainak, Moszkvába utazik az újságíró-iskolára.

A regény megírása méltó a tartalomhoz. Különösen a jakut falu megelevenítésében s azon belül is Nyikitka családjának jellemzésében remekel az író. Felejthetetlen marad az olvasó számára az a fejezet, amelyben Nyikitka édesanyjával vándorol, hogy élelmet szerezzen, vagy azok a részek, amikor Nyikitka búcsúzik öccsétől, majd újra találkozik vele. Gazdag színekkel festi meg Morgyinov a fehér banditák elleni sok áldozattal járó harcokat is.

A jakut falusi élet apró részleteinek művészi leírása, amely annyira jellemző a könyv első részére, a továbbiakban már csak ritkán található. De nem hiányzik, mert helyét az egész jakut nép harcának képe foglalja el, mintegy érzékeltetve ezzel is, hogy a szűk kis kunyhók falai közül az egész ország látásáig emelkedett fel ez a nép. Mégis van egy kis hiányérzet az olvasóban: szeretne többet tudni — most már az új élet keretei között is — az anyyira megszeretett emberekről, Nyikitka anyjáról, apjáról is.

A regény kiadására nagy gondot fordítottak. Ezt bizonyítja az igen szép kiállítás. Jelentősen emeli a regény hatását, hogy a betétverseket a Kossuth-díjas Illyés Gyula művészi fordításában olvashatjuk.

K. L.

Sztyelman:

## KITERJEDT ROKONSÁG

Uj Magyar Könyvkiadó

Egy Bug-menti ukrán falu parasztjainak életét ismerjük meg e könyvből, attól kezdve, hogy rájuk süttött a szovjet hatalom napja, addig, míg sok harcon keresztül felépítették boldog életüket.

Ennek a falunak a története a szovjet falu tipikus története. Híven megmutatja a regény, hogyan újult meg ezekben az években a paraszt magatartása, hogyan alakult át az ország. Az új életet új emberek alkották meg. Ezek az emberek már nem elnyomott muzsikok, akik beletörődéssel viselik a rájuk rótt terheket, hanem felszabadult szovjet emberek, akik az osztályellenességgel és saját földhöz kötött gondolkodással harcolva, megacélozva kovácsoolták szocialista közösségé.

Igen élesen veti fel az író Dimitro Goricvit példáján keresztül azt a problémát, hogyan alakítja át a kisparaszti gondolkodást a párt szerető iránymutatása és saját harcainak tapasztalata szélestávlatú közösségi gondolkodássá. Dimitrot a szovjet rend tette kulák cselédéből maga gazdájává. Hálás is volt érte a maga módján, beszolgáltatási kötelezettségét híven teljesítette és azt hitte, hogy ezzel minden tőle telhetőt megtett maga és hazája boldogulásáért. De a párt többet követelt. Megmutatta az utat a napos jövő felé, s Dimitro, aki szerette a pártot, elindul rajta. Hívogatta a szépnek látszó új, de visszahúzza a múlt. Hosszú utat kellett megtennie, míg sok harcon át elérkezett a kiterjedt rokonsághoz: a kolhoz nagy családjába, s híres brigádvezető lett belőle. Feleségéért, Jugináért legjobb barátjával kellett megküzdenie. Győzte a harcot, s családi boldogsága akkor teljesült be igazán, mikor mindketőjükben megszületett az új ember. Dimitro Goricvit élete nem egyedülálló, ezt az utat kellett megtennie sok más társának is.

Nagy érdeme Sztyelmannak, hogy egyszerű és konkrét példákon tudta nagy erővel ábrázolni a szovjet ember új vonásait és az életnek azokat az erőit, amelyek az új falu és az új szovjet ember jellemvonásait fejlesztik. A regény alaphangja néhol eposzi magasságban szárnyal. Nem egyszerűen ábrázol: apró kis jelenetekben nevetetően leplezi le a hibákat, másutt feszült légkörű jelenetekben buknak el a kolhoz ellenségeit, de az egyszerű hétköznapiak leírása is színes. Sok érénye mellett sem hibátlan Sztyelman regénye. Itt-ott megbontja az időrendet, éveket ugrik a történés, hogy majd később visszakanyarodjék. Így csak később érti meg az olvasó egy-egy helyzet kifejlődésének okát, de művészetét dicséri, hogy a jellemekben így sem mutatkozik torés.

B. L.

Koptjajeva

## IVAN IVANOVICS

Uj Magyar Könyvkiadó

Még nem olyan sok évvel ezelőtt, ha **hallottuk** a szót: Távol-Kelet — a tajga, a primitív népek, a jég birodalmának exotikumak jutott eszünkbe. Csak mióta megismerhettük a szocialista Szovjetunió óriási teremtő munkáját, csak azóta asszociáljuk ezt a szót a legmodernebb technikával, a természet csodái mellett már a népeket életrekelő, az embert és a humánomot magasraemelő szocializmus csodái nyugöznek le, ha azt halljuk: szocialista, szovjet Távol-Kelet.

Koptjajeva regénye azért olyan nagy-szerű, mert éppen ezt a történelmi változást fejezi ki, a tajga, a jég s hó romantikájánál ezerszer magasabbra emeli művében annak birtokosát, a szocialista embert.

Híres agysebész, s annak felesége közötti emberi konfliktus a tartalma a könyvnek, legfőbb mondanivalója pedig, hogy a szovjet ember nem véthet büntetlenül a kollektív gondolkozás, a munkára nevelés kommunista kötelezettsége ellen, mert mellettünk, körülöttünk a szovjethatalom fejleszti hozzátartozóinkat, munkatársainkat, s ezek ezt a kommunista magatartást követelik meg tőlünk. — Ivan Ivanovics szerelmese munkájának, nemcsak orvosa, apja is betegeinek, a kultúra terjesztője is a rábízott jakut dolgozóknak. S ő e feladatokban becsülettel helytáll, de megelégedezik arról, hogy felesége is szovjet ember; aki munkára, hivatásra, értékes, hasznos életre szomjazik, nem elégszik meg a »feleség« tegnap értelemben vett szerepével. Iván Ivanovics pedig ezt szeretné, s ezért veszi el feleségét, aki szerelme ellenére is kiutat keres, s megtalálva ezt a kiutat, új élettársat talál, olyat, aki munkájában is mellette van, egész értékű embernek veszi.

E — látszólag — mindennapi problémán keresztül bontja ki Koptjajeva azt a nagy-szerű képet, ami az új típusú, szocialista emberen túl jellemzi már a kommunizmus építőjét, a holnapi, a kommunista embertípust: akinek terhes kötelességből nélkülözhetetlen szokásává válik, élete legfőbb tartalmát teszi ki a munka.

A jakutok, evenek, evenek, a cári Oroszország kipusztulóban lévő nemzetiségeinek új életét, emberré válását is látjuk a könyv beszédes, színes oldalain. A sztálini nemzetiségi politika dokumentuma, s a magasigényű emberi erkölcs lebilincselő, nagyhatású nevelőeszköze egyben Koptjajeva műve.

Geréb Béláné

Peter Abrahams:

## A FERGETEG UTJA

Szépirodalmi könyvkiadó

A Délafrikai Unió — a Brit Impérium része — az az ország, amelynek urai nyíltan Hitler nyomdokain haladva inézik Dél-Afrika népeinek életét. Lakói angolok, búrok, hottentotta- és bantu-négerék, valamint mulatók, — négerék és fehérek lezármazottai —, »színesek«, ahogy ott hívják őket.

Ebbe — a magyar olvasók előtt aránylag kevésbé ismert — világba vezet Peter Abrahams könyve: »A fergeteg útja«.

A történet nem támaszkodik széles, nagy-méretű társadalmi történésekre, a tanulás már túlságosan is leegyszerűsített, egyéni sorsok tükrében mutatkozik meg. Két ember szerelme — egy mulatt tanító és egy búr leány kapcsolata — ez áll az események középpontjában. A fiú Cape-Townban végzi iskoláit — falucskája küldte oda tanulni — és miután tanári oklevelet és tudományos képesítést nyert, visszautasítva az egyik előnyös városi állást, visszatér falucskájába, Stillve'd-be — és ott iskolát szervez. Megismerkedik az egyik közeli búr földesúr unokahúgával, s a két fiatal megszereti egymást. Ez a tény az ország ura szerint a legsúlyosabb bűn, amire csak »színes« ember vetemedhet, a puszta érzés is a »fajfertőzés« fogalma alá esik. A két fiatal harca azért, hogy emberek lehessenek, szerethessék egymást, ebukik, fegyveres lincselők mindkettőjüket megölik.

A magyar olvasó, aki szemtanúja lehetett a fasizmus kegyetlen faji uszítás politikájának, a könyv olvasásakor megdöbbenve fogja tapasztalni, hogy a fékjétvesztett imperializmus találatkonysága kimeríthetetlen, ha népek szabadságának elnyomásáról, a rabságban tartás eszközeiről van szó. Abrahams könyvének lapjain értelem-lázító szituációk elevenítik meg a faji elnyomás mindennapjait a Délafrikai-Unióban. Az angol imperializmus ideológiája itt is, mint másutt, az oszd meg és uralkodj. A »segregáció« elve, amelyet iskolák, misszionáriusok és rendőrök igyekeznek minden eszközzel beleplántálni a népbe, az elkülönítés elve. A mulattok ne érintkezzenek a négerekkel, a fehérek ne érintkezzenek se a mulattokkal, se a négerekkel.

A könyvben helyesen állítja előtérbe a színesbőrű lakosság oktatásának kérdését az író. A felszabadulásért vívott harc döntő ismérve az öntudat emelkedése. A történet egyik alakja a bantu-néger Mako, tanító alakjában rajzolja meg legelőremutatóbban az író Afrika népeinek harcát a gyarmatosítók ellen. A könyv lényeges hibája az, hogy nem ábrázolja ezt a harcot, csak perifériásan érinti.

Sz. A.

Mihail Sadoveanu:

## A FELBÚJTÓ

Szépirodalmi Könyvkiadó

Sadoveanu a román irodalom egyik legnépszerűbb, ma is élő alakja. A kötet 13 elbeszélését tartalmazza, amelyeket 1906 és 1913 között írt. Valamennyi a századforduló hegyi falvainak és tanyáinak életéről szól. A nyomasztó, sötét világot Sadoveanu szuggesztíven és festőien ábrázolja. De sikerül — a nagy írókra jellemző módon — ezt a sűrű, drámai légkört humorral színeznie.

Az elbeszélésekben határozott fejlődés vehető észre. Az első még csak a kilátástalanság, a nyomor impresszionista képe: egy hóviharos éjszakán árnyék magasodik fel az út mentén — egy szegényparaszt várja ósdi pisztollyal a kezében az adószedőt, aki az utolsó pármát is kihúzta a feje alól... — Egy másik novellában bemutatja, hogyan tükröződik ez a társadalmi helyzet egy kisváros polgármesterében: éjszaka arra riad fel, hogy megkocantották az ablakát. Majd eszéet veszti a félelemtől, rossz lelkiismerete bosszúálló szegénylegényeket, elkeseredett parasztokat sejtetessel a kezükben, de aztán kiderül, hogy egy elszabadult tehén ütközött szarvával az ablaknak... — Később már észreveszi a fojtott gyűlölet kirobbanását: a bojár elszereleti a hallgatag, az örökös szolgálatától önértetnélkülnek látszó erdész feleségét, s a bojárt egy napon holtan találják a szakadékban... — A falu előkelőseit: a bírót, a jegyzőt, a csendőrőrsparancsnokt fontoskodva, kiskirálykodva faggatnak, gyötörnek egy idegent, aki »olyan, mint egy masinista« (a munkásforradalom fenyegető árnyéka!), de amikor kiderül, hogy a mindenható alispántól hoz üzenetet, a kiskirályok fejéről leesik a korona és majd elájulnak a buzgó udvariasságtól... — Az elnyomottak összefogásának drámai története: egy szegény parasztleány katonakorában kiszökik a laktanyából, hogy felelőségre vonja nővére csábítóját, — akinél a leány cselédeskedett —, de az pofonnal válaszol, mire a leány megöli. Szökni kénytelen. Elfogják mint gyilkost és katonaszökevényt, véresre verik a csendőrök, de ismét megszökik. Két, vesszőkalyjában lakó »szabad paraszt« — majdnem betyárok — átmentik a megáradt patakon, de az üldöző csendőröknek sajnálkozva mondják: ilyen időben lehetetlen átkelni a vízen... — Az utolsó elbeszélés, amelynek címét a kötet viseli, A felbújtó, egy nap számosról szól, aki humoros népmeséket mesél társainak s ezek a mesék lázítanak, forradalomra lobbantanak.

Ez a kötet végső kicsengése és ez mutatja az irányt, amelyben Sadoveanu tovább haladt, odáig, hogy ma a népi demokratikus Romániának művészetével egyik vezetőalakja.

Léka Ottó

Frantisek Kubka:

## KIS TÖRTÉNETEK TRUMAN UR SZÁMÁRA

Szépirodalmi Könyvkiadó

Mire a könyvecske magyar fordítása megjelent, már nem Truman ült az Egyesült Államok elnöki székében. Ez azonban természetesen változtat Kubka írásainak időszzerűségén. A kis történetek éppen úgy íródhattak volna Eisenhower számára is...

A kötetben szatirikushangú karcolatok és megindító, komoly novellák váltakoznak. Az előbbieket pellengérré állítják az imperialistákat, leleplezik hazugságaikat. Ilyenek például az *Újévi imádság*, *A kötelesség* vagy *A titokzatos képlet* c. írások. Kubka magabiztos kézzel mutat rá a háborús uszítók igazi arcára. A *Mr. Smith öröme* c. történetben a hadirokkant vak angol katonára a dolgozó milliók békevágyát és az imperialisták elleni izzó gyűlöletét tolmácsolja.

A *Mukdeni levél* vagy az *Otthon, édes otthon* egy-egy megrázó leírás a hős koreai nép életéből. A *Keresztlevél* c. történetben az új Varsót építő lengyel ifjúság ad méltó választ az Ewart-házaspár nagyképű és szenzációhajhász kérdéseire.

A *paradicsom küszöbén* c. novella egyszerű, keresetlen szavakkal ad igaz képet a Volga—Don-csatornát építő, békeszerető szovjet emberekről. A felszabadult dolgozók békés életéről beszél a *Kroutil bácsi bölcsesége* és a *Václáv Golomb szent haragja* is.

Változatos, színes kötet Kubka könyvecskeje. Harcos, kemény írás. Akár nevelünk gúnyos mondatain, akár könnyű szövegeken szemünkbe szomorú sorait olvasva, vagy boldog jövőnk hatalmas távlatát dobogtatják meg szívünket — mindannyiszor erősebbé lesz bennünk a gyűlölet azok ellen, akik új rabszolgaságba akarják taszítani a világ becsületes millióit.

R. M.

T. Svatopluk:

## GYÁRVÁR

Népszava

E regény megdöbbentő leleplezés az egyik leghatalmasabb kapitalista gyárvárosról, a zlini Bata-művekről.

Svatopluk nem írhatta meg könyvét az epika megszokott eszközeivel, mert így tudott csak igazán hűséges képet adni a

»gyárvár« életéről. A meseszöveg és a jellemrajz mozaikkockákra hull, mint ahogy az embernek is csak a gépek lüktetése ad »értelmet« ebben a rendszerben.

Ezt példázza Svatopluk regénye, amelyben a »jó« tőkés legendáról távolítja el a mese hazug leplet. A »Gyárvár« főnöke monumentális egyéniségével és szédületes munkabíráásával irányítja és világméretűvé fejleszt a cipőgyárából, de ugyanakkor a másik oldalon munkásai tízezreivel hullanak ki és nyomorodnak el. Jó szociális lehetőségeket biztosít embereinek, de ennek is ára van: feladni minden egyéni törekvést és szakadatlan munkával gyarapítani a »szentséges« tőkét. Svatopluk több oldalról mutatja meg »gyárvár« életét és a cselekménybe egy szerelmi történetet is belesző: Antalnak, a főnök egyik fiának és Máriának, egy parasztlánynak egymásra találását. A főnök ezt a kapcsolatot is szét akarja zúzni, de vértanul halála megakadályozza ebben. A regény végén Svatopluk már érezte a közelgő világválság hatását a gyárvárra és Jakabnak, a másik fiúnak, az új főnöknek »fejlesztési« tervét: a háborút.

Svatopluk 1933-ban megjelent regénye elemei erővel hatott a cseh munkásosztály narcaira, azáltal, hogy megmutatta a tőkésrendszer igazi arcát: a felszín hazug csillogását és a proletariátus teljes kizsákmányolását. Történelmi, mozgósító erővel bír ez a mű és ma egyik legkedvesebb olvasmánya a cseh dolgozóknak. A regény azonban nem ad teljes képet a cseh munkásosztály harcáról, a proletariátus, mint áldozat szerepéről csupán. Svatopluk a könyv egyetlen fejezetében ad hírt arról az erőről, amit a kommunisták jelentettek már abban az időben is.

Bodánszky György

## ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

A MAGYAR KÖNYVTÁROSOK

I. ORSZÁGOS KONFERENCIAJA

Művelt Nép Könyvkiadó

A dolgozó népünket hevitő, eddig még soha nem látott tudásvágy és a milliókra kiterjedő kultúrára való szomjúság, amelyről Révai József beszélt az MDP II. Kongresszusán, mindennap megnyilatkozik a könyvtárosok előtt. Am nem csupán közvetlenül érezkelhetik és megragadhatják, de hivatásuk és kötelességük, hogy e tudásvágyat, művelődési szomjúságot ki-  
elégítsék, mert kultúrforradalmunk főmozgalmául csak így tágíthatja dolgozóink

százezeinek kultúrális és politikai látó-  
körét

Könyvtárosaink ezért 1952. november 28—29-én országos értekezleten tárgyalták meg a könyvtári munka eredményeit, hiányosságait és legközelebbi feladatait, nagy kultúrforradalmunk könyvtári munkája is valóban »az állami szervek nevelő munkája legyen«. Noha folyóiratunk decemberi és januári számában ismertette, a Népműve-  
lési Minisztérium Könyvtár Osztálya most könyvalakban is közzétette az országos értekezlet rövidített anyagát.

A kiadvány célja az, hogy a tanácskozá-  
son részt nem vett könyvtárosok is megismerhessék az ott elhangzott előadói beszámolókat, hozzászólásokat és a konferencia határozatát. A magyar könyvtárügy fejlődéséről, helyzetéről, feladatáról, az olvasókkal való foglalkozás és a könyvnépszerűsítés módszereiről, továbbá a katalógus szerkesztéséről, használatáról, az ajánló bibliográfiákról, valamint a könyvtárosképzés feladatáról elhangzott előadások és a könyvtárosi tapasztalatokat, javaslatokat közlő hozzászólások valóban alkalmasak arra, hogy könyvtárosaink munkájukban felhasználhassák őket.

## RABSZOLGA

### WASHINGTON SIRJANAL

#### Művelt Nép Könyvkiadó

Az 1848-as szabadságharcot levertek. A magyar szabadság és az emberi haladás élenjáró harcosainak, ha el akarták kerülni az osztrák kormány meglorlását — bujdosniok vagy menekülniük kellett. Kossuth köré tömörülve, az igaz magyar hazafiak kis csoportja elindult Amerikába — a demokrácia, a függetlenség, a szabadság hazájába. De a várt »igéret földjén« a magyar szabadságharcosok keservesen csalódtak.

A 100 év előtti Amerikáról ad történelmi-  
miég hiteles, érzékletes és megdöbbentő képet ez a kötet, mely Kossuth emigráns-  
társainak írásait gyűjti egybe. Az írások nagy része nem olvasóközönségnek készült, naplójegyzetek, levelek — de ezzel is közelebb kerülnek hozzánk az emigránsok élményei, fokozódik a gyűjtemény meg-  
ragadó ereje. EGYMÁS MELLETT olvassuk Kossuth, Pulszky Ferenc, László Károly, Acs Gedeon... és még sorolhatnánk — az emigránsok írásait. Mi az, ami összehozza őket, ami az egész gyűjteményen végigvonuló szál, ami egységbe fogja különböző emberek érzéseit, gondolatait, élet-sorsát? Az igaz hazaszeretet, az emberi haladásba vetett hit.

Az emigránsok Amerikába érkeznek és azt remélik, Washington Amerikája mindig az elsők között fog a szabadságért küzdelem segítésére sietni. Olykor keserű, máskor

szatirikus, néha csak egyszerű, tényközlő írások arról számolnak be, hogy az »új« világnak van egy másik arca, amely már 100 évvel ezelőtt is kimutatta rút vigyorát, vicсорító fogait, mely azóta egyre inkább Amerika uralkodó arculatává vált. Az emigránsok visszaemlékezéseikben leleplezik a hazug képmutatást, ahogy az amerikai hivatalos körök »hivatalos« óvációval fogadják Kossuthot, ugyanakkor agyafűrt módon, minden támogatást megtagadnak tőle. Az emigránsokra a legkeservebb hányattatások várnak, üzembről üzemre, farmról farmra vándorolnak, sokszor még lehajtani sincs hová fejüket. De mit is várhatnánk attól az Amerikától, ahol Washington, a szabadsághős sirjánál, vásárt üznek a nagy államférfi emlékéből, ahol a pénzembereket egyetlen cél mozgatja, a minden áron való szerzés, ahol nagy szájjal hirdetik a nők felszabadítását, de a közéletben szava nem lehet a nőnek, ahol a fehérek körében a legnagyobb megbotránkozást kelti, hogy Kossuth hajlandó az indián küldöttséget is fogadni, ahol a demokrácia a pénzesek korlátlan marakodását jelenti, ahol a függetlenség a gyarmatok Angliától független kirablását jelenti, ahol a szabadság a rabszolgákkal való szabad kereskedelmet jelenti?

Lukácsy Sándor, aki a kötet anyagát válogatta és összegyűjtötte, értékes munkát végzett. Az eddig még jórészt feltáratlan, kiadatlan írások hathatósan hozzájárulnak ahhoz, hogy szétrombolják a hazug állítást, mintha Amerika Kossuthot támogatta volna és leleplezik, a 100 év előtti Amerika hogyan tért le hagyományainak haladó útjáról és vált a mai szétbomló imperialista ország alapjává. Az emigránsok művei nemcsak a történelmi korhűség miatt lebilincselően érdekesek, de az egyes írók színesen megírt egyéni életsorsának izgalma, az amerikai társadalom egy-egy jellegzetes figurájáról már-már a novella színvonalán festett portrék — olvasmányossá, színessé, érdekessé teszik a kötetet, mely közvetlen közelben állítja elénk a Szabadságharc hőseit és segít feltárni a mai Amerika rothadásának gyökereit.

K. M.

M. Iljin:

### A HOLNAPI NAP

#### Művelt Nép Könyvkiadó

A kapitalista országok »tisztá, politikától mentes tudománya« nem egyezzer megállapította, hogy holgyónkon jelenleg legalább egymilliárd a »felesleges szájak« száma. Különböző módszereket ajánl a népesség-csökkenés megoldására, köztük a legfontosabb: a háború. — Ez a tudomány valóban annyiban független a politikától, hogy logikájában nem engedi zavartatni magát az

USA-politikusok kijelentéseitől, amelyek szerint az USA 4 milliárdos tervet kénytelen kijelölözni a »felesleges élelmiszerek« megsemmisítésére. Józan kérdés: miből van felesleg tehát — az emberből vagy az élelmiszerből? A kettőből egyszerre semmiképpen sem lehet.

Iljin ebben a kis füzetében bebizonyítja, hogy felesleges csupán az a társadalmi rendszer, amely ezt a katasztrófális ellentmondást produkálja. Nagyon világosan, népszerű módon, sőt szórakoztatóan cáfolja meg ezeket a hazugságokat, az áltudományos fasiszta ideológiát. Bebizonyítja, hogy a Föld természeti adottságai — a termelés mostani fejlettségi fokán is — 20 százalékkal nagyobb embertömeget tudna eltartani, mint amekkora rajta él. De számos példán igazolja azt is, hogy a szocialista társadalomban, ahol az emberek megszabadultak a kapitalizmusnak e könyörtelen ellentmondásától, termelés és tudomány összefog ez adottságok még fokozottabb kihasználására, a termelékenység emelésére, ami biztosítja a népesség sokszorosának megélhetését és még inkább biztosítani fogja a jövőben, »Század adatai« hőskölteményként hangzának arról az erőfeszítésről, amellyel az ember úrrá lesz a természetben. Az energiaforrások észszerű összekapcsolása, egységes hálózatba, a termelés soha nem látott produktivitását jelenti majd és ez a tudományos felkészültséggel feltárt perspektíva mindenkit megnyugtathat: az emberiségnek nem kell éhenhalnia és háborút sem kell viselnie, ha megteremtí a szocializmus észszerű rendszerét. Ezért harcolnak azok, akik nem hajlandók »feleslegesnek« érezni magukat a természet korlátlan adottságai közt, mert a kátyúba jutott kapitalizmus tőlük ezt kívánja.

A füzet a »lenini álmódzás«, a tudományba és az emberiség haladásába vetett hit dokumentuma. Felhívja a figyelmet a szerző nagyobbmértű, részletesebb műveire és optimizmusával a békepropaganda kitűnő eszköze.

L. O.

Lőrincze Lajos:

## NYELV ÉS ÉLET

### Művelt Nép Könyvkiadó

Révai József már a II. Pártkongresszuson megbélyegezte a »bürokrata tolvajnyelvet«, amely »szintelen és szagtalan, nyakatekert és élettelen, és ami eltaszítja tőlünk a tömegeket«, majd a Tudományos Akadémia ugyanez évi nagygyűlése, a szerző bevezető előadása után, értekezleten vitatta meg a nyelv-művelés kérdéseit. Megújították az Akadémia Nyelv-művelő Bizottságát és a Nyelv-tudományi Intézet feladatai közé sorolta a nyelv-művelést is. Tudományos tekintetben új irányt és lendü-

letet adott nyelv-művelésünknek Sztálin elvtárs nyelv-tudományi cikkeinek magyar nyelvű kiadása. Az akadémiai nagygyűlés sorozatosan megtárgyalta ülésein a sztálini meghatározásokat és útmutatásokat. Tudósok, írók nyilatkoztak, a napi életben azonban mindennek alig mutatkozik hatása. Márpedig a nyelv-helyességi és nyelv-tisztító tevékenységnek tudományos térről és a sajtó hasábjairól a mindennapi életbe kell jutnia, hogy a dolgozók mozgalmává váljék. A »Nyelv és élet« megjelenése azért nagyon is időszerű, mert éppen a nyelv-művelés és az élet viszonyát tárgyalja és alkalmas arra, hogy az elfanyhult mozgalmat felfrissítse.

A szerző az elmúlt három évben írt cikkeit és előadásait gyűjtötte össze könyvében, hogy meghatározza a nyelv-művelésünk korszerű célját — »a nyelvet olyan állapotban megtartani és fejleszteni, hogy a gondolatközlést minél pontosabban be-  
tölthesse« — tisztázza a fogalmakat, helyreigazítsa a tévedéseket és eloszlassa a félreértéseket. Sorraveszi könyvében a nyelv-helyességi küzdelem legfontosabb területeit: az iskolát, a rádiót, a sajtót, a tömeg-mozgalmakat, és gyakorlati tanácsokat is ad. Akadémiai beszédében felsorolja a leg-sürgősebb tennivalókat, mint az új rendszer leíró nyelvtan, új nyelv-művelő munkák és a magyar nyelv modern értelmezési szótárának kiadását, minthogy a nyelvnek szókincse, sőt a szerkezete is módosul, de megváltoztak a nyelv és a nyelv-művelés céljairól vallott nézeteink is. Eleesen foglal állást az úgynevezett »mozgalmi zsargon« ellen, de az idegen szavak használatával szemben nagyon is engedékeny, holott Lenin már 1924-ben figyelmeztetett, hogy ez »megnehezíti a tömegekre való hatásun-  
kat«.

Helyesebb lett volna, ha a szerző cikkeinek és előadásainak anyagát — már az is-méltlések elkerülése végett is — összefü-gően rendezve, újra feldolgozza, előbb adva az elvi kérdések összefoglalását és azután a részletkérdések megtárgyalását. A »Nyelv és élet« azonban így is nélkülöz-hetetlen a társadalmi- és pártmunkások-nak, valamint a tanítóknak és könyvtáro-soknak — és nem csupán a népkönyvtáro-soknak — hogy mind saját munkájukban, mind a nyelv-művelés népszerűsítésére ál-landóan használják. Tamás Ernő

»A hónap könyvei« című könyvár-jegyzéket ezentúl nem mellékelhetjük lapunkhoz, de mivel az minden könyv-táros számára rendkívül fontos, felhív-juk könyvtárosainkat, hogy azt okvet-lenül szerezzék meg az Állami Könyv-terjesztő Vállalat könyvesboltjaiban.